„Ədəbiyyat və incəsənət" 6 may 1983-cü il.

„Dəjirmi stol" söhbəti

POLİGRAFİYA VƏ KİTAB MƏDƏNİYYƏTİ

Azərbaycan KP MK-nın və respublika Nazirlər Sovetinin keçən il (avqust) qəbul etdiyi qərarda respublikada nəşriyyat, poliqrafiya və kitab ticarətinin vəziyyəti kəskin tənqid edilmişdi, yeni vəzifələr müəyyən olunmuşdur.

Qərarda kəskin məsələlərə əlaqədar nəşrkomun kordy[illegible] nəşrlər və kalaçok tədbirlər barədə danışılmaz üçün Azərbaycan Jazıçılar Ittifağı adına Heydər Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Nəşriyyat, Poliqrafiya və Kitab Ticarəti İşləri Komitəsinin qərb Nazim İbrahimov, C. M. Kirov adına ADU-nun professoru, tənqidçi Gulu Xəlilov, Nizami adına ədəbiyyat muzeyinin direktoru, tənqidçi Bəkir Nəbiyev, Dövlət Nəşriyyat, Poliqrafiya və Kitab Ticarəti İşləri Komitəsi Nəşriyyatlar Idarəsinin rəisi Ismayıl Bəlirlər, Azərkitabşın müdiri Tamerlan Nağıyev, «Kəlçrvnə» jurnalının redaktoru, şair Tofiq Mahmud, «Jazıçı» nəşriyyatının direktoru Əşqar Xanbəbəyev, «Maarif» nəşriyyatının direktoru Adıyəzəd Qanbarov, «Kənçlıq» nəşriyyatının direktoru, jazıçı Əlnəsə Əhmədova, SSCPI xalq rəssamı Mikayıl Abdullayev, 26 Bakı komissarı adına mətbəənin direktoru Musa Nəbiyev redaksiyada keçirilən «Dəjirmi stol» söhbətinin də'vət olunmuşdur.

Qəzetin baş redaktoru H. Həsənzadə qəzetin son illərdə keçirdiyi «dəjirmi stol» söhbətlərinin məqsəd və vəzifələri barədə ma'lumat vermişdir. O demişdir ki, respublikada kitaba munasibət, onun nəşri və kitab satışını məsələləri xalqın mədəni-sijasi-inkişmai inkişafı cəmiyyətini dəqiqliyi. Bu baxımdan nəşriyyatlarda və mətbəələrdə, kitabxana və kitab mağazalarında çalışan əməkdaşlarıın fəaliyyət dairəsi həm vox kəniidir, həm də şərəfdir. Lakin bəy da jeri kolmişikən e'tiraf etmək olmaz ki, bir çox sıra mətbəələrin binaqdıqı kitablar, xüsusilə onların viildlərinməsi nəticəsi Umumittifaq standartlarından aşağı olur, müasir sıjalısnın estetik zövqünə oxşa]a bilmir, bə'zən adı oxyv etmiyavlısı belə edəmir.

Son bir neçə ilda bu sahədə müşahidə olunan nəticələrinə, nüfuzlu kitab sərkilərinda Azərbaycan kitablarının nəşrinə ədəbi nvtimanıjətin diqqətinin vələ edir. Nəşriyyat və mətbəə inkvilərinin əməjinə minnətdarlıq hissi doğurur. Indi müsbət və nəqsan vəhətləri daha dəqiq kəstərmək, respublikada, Umumittifaq və beynəlxalq miqjasda kitab mədəniyyətimizin sur'ətini inkişafına nail olmaq mə'qsədinə əməlin təklilrləp bermək bizim həm sıjalı borçumuz, həm də oxuvu hağtımızdır.

«Dəjirmi stol»ə söhbətinin xalq jazıçusu Mirzə Ibrahimov aparmışdıq.

Aşağıda həmin materyalı dərc edirik.

M. İBRAHİMOV: Son illər respublikamızda kitab nəşri sahəsində çanlama hıssc olunur. Ey sahədə kəriləkər qərardan qərdıqmar qəşəbüsləri diqqətəalərjdir. Bu vəhətdən çox əhəmiyyətlə rəhbər sənəd — Azərbaycan KP MK-nın və respublika Nazirlər Sovetinin kəncən ilnin avqustunda çıxmışı qərarıdır. Bu sənəddə kitab fəzvrəxlılışınısı, xüsusıla bədin ədəbiyat nəşrinin həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət «ahatdan» daha da jəxşılaşdırılmarşın konkret jollarıı müəyjən edilmişdi, nəşriyyat işinin mitsıadı bazasının kündən tələbləri səviyjəsinə qaldırılmasası üçün tədbirlər müəyjən olunmuşdur. Respublika nəşrkomu nəşriyyatlarım və polıqrafiyanın madıı-texnikın bazasını mə'kanlandırmaq üçün tədbirlər, konkret işlər kəvrə, qərşılıda duran tələbləri ədəmə'ə çalışılır.

Kitab nəşrinda bizim vəzifəmiz — dünjə standartına jəxınlaşmamıdır. Burada da müəyjən nıralılajışımız var: həm kitabların məzmununda, həm da polıqrafik nıxrasında. Lakın hələ hənl olunmamışı məsələlər, xüsusıla nəşriyjətlə bağlı rəjılar aş dejıl.

Kitab nəşrı xalqın mə'nəvi-estetik tərbiyəsi, mədəni tərəqqısı üçün çox böjük əhəmiyjəti olan məsələdir. Kitab hər vəhətdən jüksək kefiyjətli olmalıdıqır. Bunsuz ıstənılan mə'nəvi və mədəni səmərəjə nail olmaq vətnidır. Kefiyjəti qaldırmaq üçün kitabların burəxılışlısı ılə bağlı bütün müəssisələrin — Jazıçılar Ittifağının, elmi müəssisələrin, nəşriyjətların əlbir ışlaməsı lazımdıqır. Kitabın vapa hazırlanması və vapa vox zərıfıq, diqqət və zəhmət tələb edən ışdıqır. Bu böjük ışdə bə'zən orfografik, qrammatik, üslubi və hətta mə'na səhvlərınə jol verılır. Bə'zən də adı diqqətsizlıık yzundan səhvlər kedır. Məsələn, Zejnalabdın Marağayının «Ibrahım bəkin səjahətnaməsı» kımı kəsəl ə ədəbıjjət tərıxımızdə rıjmatlı bır kıtab vapdan vıxıb. Əsər xeylı müddət diqqətlə redaktə olunub, bəxtı kəvmıı təfərqrutlar ıxtısar edılıb. Amma ılkın varıanta jəzılmıış şərhlər yolduq kımı qalıb. Bu, adı diqqətsızlıkdır, amma kıtab ışında belə diqqətsızlıjə jol vermək olmaz.

Redəksıjanın bu «dəjirmı stolu» təşkıl etməsı jaxşı tədbırdır. Indı bura jəıgılıılıqların həmısınıı qıışındıqı yzunum məsələ budur: nə edə bılarık, nə edərık, nə edməjık!

Jaxşı olardı kı, əvvəlcə nəşrkomun qərarı. Nazım Ibrahımov joldəsə unymı bır mə'lumat əvrəjdı, sonra bəzı joldaşlara qulaq acəjdıq.

H. İBRAHİMOV: Azərbaycan KP MK-nın 4 avqust 1982-ci il tarıxlı qərarından sonra kərdüjümüz ışlərdən konkret mə'lumat əvrəjək istərjərəm. Partıjamızın XXVI qurultajında bəjımızda olan kənc nəslın bədən tərbıjəsınıı əsaslarını, mə'nəvərsınıı təşkıl edır. Təəssüf kı, belə əsərlər hələ lazımı tıraj ılə çap olunmur, onları ıstənılan vaxt, ıstənılan səviyjədə, tərtıbdatda yuşatlara vatdırə bılmırık. Hazərə almaz lazımdıqır kı, yuşatlarımızı vox tez sıradan vıxıb, ona kərə də belə əsərlərın tırajını müəyjən edılənə bə, nəsərə alınmalıdıqır.

Əlbəttə, yuşatlarımızın bədən tərbıjəsi, bədən səvıjəsı yuşatların təxəjülünü vanlandıqra bılan şəkıllərlə bəzənməsı mühüm ışdır. Nəşrıjətlər kərək yuşat kıtablarının tərtıbı üzrə rəssamlar sevıb dəvım əməkdaşlıqı yzun ıxtısaslaşdırıcısınlar. Mə'nalı, ədəbıjjətə səvdıqrın ə əjrədən şəkıllər yuşat kıtabının ıçərısında bir hıssəsıdır. Bunsuz jaxşı əsər də ılk bakışdə yuşara məraqsızı kərə'nə bılər.

Kıvıık jəşılı yuşatlar vyun ana dılınndə jəzılan kıtablarımızın çapı, ma'nalı, ıfadəlı olmasına valışılmaz lazımdıqır. Vunkın yuşat ana dılını bə bır çox başqa şəıılər hərdə ılk tə'səvvüjü bu kıtabdırdan alıır və bu təsəvvüj kələvək jəddəşınına əsəsı olur.

Əlbəttə, yuşat təsəvvüjünü bə zəvqünə tərbıjəsındə rus və dünjə klassıkasından da kenıı ıstıfadə etmək lazımdıqır. Burada başlııva məsələ nümunələrın bə tərvmə'vılarını sevılmasıdır. Yuşatlar vyun tərvmə ədəbıjjətı ıkıgat mə'zulıjətındıqır, nəşrıjətlardan xüsusı dıqqət və zəhmət tələb edır.

N. İBRAHİMOV: Jaxşı olar kı, bızı Jəzıçılıılar Ittıfağı ılə yuşar ədəbıjjətına bə orıjınaldan tərvmə məsələlərınə hərc olunmuşı bırkə plenum kevrək. Tədqıqat kəstərır kı, bızım əsərlərın başqa dılə tərvmə'sası kıfəjət tədər olmajıb. Bız kürvə bə ermənı ədəbıjjətından xeylı əsər tərvmə etmıshık, anıar. Azərbaycan ədəbıjjətıynın hev olmasa eynı səvıjədə tərvmə'sınə diqqət jetırmə'mıshık. Əlbəttə, yuşar ədəbıjjətınıın tərvmə'sası problemı nəşrıjətdan asılıdıqır, amma orıjınəl yuşar əsərlərınınn vapı daha mürəkkəbdır. Burda nəşrıjətə tədgım olunan əlıjəsmalarının kefiyjətı də nəzərə alınmalıdıqır. Bu mürəkkəblıjı nəşrıjətlər daha jaxşı hıss edır.

Ə. ƏHMƏDOVA: Artıq bır neçə ıldır kı, «Kənçlıq» nəşrıjətı mə'xtəlıf jəşılı yuşatlar yzun ədəbıjjət burəxılışına başlajıb.

Hə rədər kı, ərjıva yuşar nəşrıjətı jox ıdı, yuşar ədəbıjjətı problemı da o rədər hıss olunmurdu. Bu nəşrıjətın jərəmməsı ılə bırdən-bırə mə'lum oldu kı, bılavəsıtə yuşatlar yvun jəzılan ədəbıjjətın təzəjıdı gənəətbəxş dejıl. Mə'lum oldu kı, müəyjən jaxşı yvun — 8—10-cu sınıfə yuşatlarıı yvun ədəbıjjət jox dərəcəsındadır. Əvəlınıızdə hər şeeynı jaxşılıqsızlıı yuşatlara verdınımız halda ədəbıjjət məsələlərınə nıjə belə bıkanəjık? Bə məsələnı ərəşdıqırəndə ajdınlıqlıı kı, bır vaxtıır yuşatlar yvun jəzənlar bə yun yzunu böjüklərə tutmuş və yuşar ədəbıjjətı kımı məc'ul bır sahənı nə edəbı, nə də nədəgəıkı təşrıqə bəxş olmajan, ədəbıjjətə təzə kəlmələrın yınkə gəlmə gıjmuşlar. Elə ona kərə də kənclərın bı əsərlərınınn əksərıjətınə jetıshən kənc nəslın kommunıst tərbıjəsınə ıstənılan tə'sırın kəstərə bılməz.

T. MAHMUD: Yuşatlar yvun vıxan kıtablarıın çon ılllər kejfıjjətı bır rədər jaxşılaşıb. Həm tərtıbat, həm rəssamlıır ışın, həm də polıqrafık vahətdən jaxşı kıtablarımız çapdan vıxıır. Təəssüf kı, yuşatlar yvun kəzəl tərtıbatda kıtablar aş burəxılışır. Onların əksərıjətındə vox bəxt nıjızəsıdır olmur. Təkvə kıtabların yz rəbıyrına şəkıl vəkılır, əəssalam! Bu ısə yuşar kıtablarıınınn rənkərənk, alvan, rəşənlı olmasına vox böjük manevrlık tərədır. Indı belə bır bəxt jetıshmışdır kı, kəzəl rəssamlarımızı da bər, mətbəələrımızı də. Bə səbəb nədır? Bə'zı müəllıflər əsərın kıtabın hə'mınə kərə ıllustrasıjalarıın olmasını ıstəmırlər. Bə'zən də nəşrıjətlər artıq xərdən vəkınır.

M. ABDULLAJEV: Müasır kıtab mədənıjjətı rəssamsız təəsəvvrə bə kelmır. Şəkır bə jəzıylı ılə jənaşı, tərtıbatlı rəssam da kıtabın kefiyjətı yvun mə'zulıjət dəşıyır. Bə'zən jənıvə vəldən çıxmış kıtabın bərələrın nıvərsındəkı şəkıllərı kərvək dəhşətə kəlır. Özy də vox təəssüf kı, əksər hallarda buna yuşar kıtabında rast ədəbıjjətınıdan çox hallı olnar narahətlıqla danışılır. Yuşar kıtablarımızda elə şəkıllər olur kı, hev əəssüf kı, bu, rəssamın xınalı yzundan baş verır.

Bə'zən tərtıbatlı rəssamlar hər şeejdən əvvəl ışə ındı janəşırlıır.

Əlbəttə, jaxşı olardı kı, nəşrıjətlərdə məvzu olan bədən şularında tərvrəlı mə'xtəlıf əsərlərı kərkəmlı rəssamlıır ıştırakı ılə pərıylsın. Bədın şularının nıvfuzunu həm da bu jolla qaldırmar lazımdıqır. Ikınnın tərəfdən, belə mə'xtəlıf əsərlər, kərkəmlı sənətkarlar eynı şəmanda əslərı hev olmə'sa ılə da bır dəfə yuşatlar vyun hərəsı bır kıtabda tərtıbat bərsıdılar ümumı nətıcə... vox jaxşı olardı.

T. MAHMUD: Latvıjədə, Lıtvədə, Estonıjədə yuşar kıtablarıı jüksək səvıjədə vılır olunur.

Q. XƏLILOV: Tərtıb ışın təkvə yuşar kıtablarınınn şəıılərı dejıl. Bızım dərslıklərdə bəsıt, hətta ejbəvər şəkıllər vəkılır kı, adam təəvvüflənmə'jə bılmır. Bır rəssam kı, ınəkla əkyzy, vəmışıla kəlı, atla ulağı, dəə ılə qatı, qıvla jolıy fərqlandırə bılmır, onun nəqdınıı şəkıllərın ıdeja-estetık tərbıjəsınınn danışmar artıqdıqır.

Burada haglı olarar tərvrəıdən yndı sıhbət kedə, Mə'nə, bızım respublıkada bə ışınıı həm səvıjəsı, həm təşkılı çox pıs vəzıjjətdədır. Bə'zən jənıvə vəldən çıxmış kıtabı bərələrın ıçərısındakı şəkıllərı kərvək dəhşətə kəlır. Özy də vox təəssüf kı, əksər hallarda buna yuşar kıtabında rast ədəbıjjətınıdan çox hallı olnar narahətlıqla danışılır. Yuşar kıtablarımızda elə şəkıllər olur kı, hev respublıka Kıtabəsərlər Cəmıjjətınınn ma'lumat-bıblıografık nəşrı olan «Kıtablar aləmınıdə» məmvusınınn bır neçə nəmrəsı əlıme dıjşmuşdıq. Nəfıs şəkıldə burəxılışmışdıqır. Burada ədəbıjjət kəstərıvnsı, jenı kıtablar hərgında məəmunly resənsıjalar, rənklı ıllustrasıjalar, hətta bır sıra sənbəallı əlımlarınının